

voor de afgevaardigden uit Indië een uitzonderingspostie schiep.

Zij zou eigenlijk de meening doen post vallen: in Indië mag men wel het gezag van de Schrift aanlasten en in Nederland niet.

Maar er is meer.

De Indische predikanten zijn natuurlijk in Nederland beroepbaar. Ware Indië aangaande „de kwestie“ niet te vertrouwen, dan zouden de Indische predikanten, die hier door een kerk worden begeerd, zich aan een bijzondere examinate in zake hun rechtzinnigheid moeten onderwerpen.

En dat niet alleen.

Het besluit der Synode, dat alom zal worden toegezien, dat geen dwalingen als die van Dr. G. binnensluipen, geldt ook voor Indië. Onder de kerken, waaraan van dit alles kennis zou worden gegeven, worden de Indische afzonderlijk genoemd.

Het kerkverband noodzaakt alzoo onze Indische kerken met die uit het moederland één en dezelfde gedragslijn te volgen.

Wij moeten, gelijk tot heden, op onze kerken in Indië aan kunnen.

Wij bidden dan ook de broeders aldaar de bijzondere leiding des Heiligen Geestes toe.

— Voorlichting.

Men moge verwijten, dat zij, die er meer van wisten, over het geheel niet vroeg genoeg ons Gereformeerde volk hebben voorgelicht, men zal er zeker niet over klagen, dat er na de Synode niet genoeg voorlichting komt.

Voor eerst verscheen afzonderlijk bij den uitgever Kok de bundel, waarin het dogmatisch-exegetisch rapport en zowel de dogmatisch-exegetische als de kerkrechtelijke conclusies voorkomen. Jammer, dat door een vergissing ook het kerkrechtelijk rapport zelf er niet in is opgenomen en dat, ofschoon het althans voor de uitgave der Acta was afgesproken, de citaten in een vreemde taal, voorkomend in het dogmatisch-exegetisch rapport, niet zijn vertaald.

Dan verrijkte Prof. G. Ch. Aalders ons met zijn bekende exegetische studie: De Exegese van Gen. 2 en 3 en de bestissing der Synode van Assen. Helder en zelfs voor niet wetenschappelijke, die niet schrikken voor een paar vreemde woorden, bevattelijk, leent zij zich als een uitstekende gids door de duisternis van exegetische problemen. Zij kwam uit bij denzelfden uitgever.

Insgelijks de Open Brief, die op last der Synode door Dr. J. Thijs is opgesteld, geassisteerd door

De Ploos van Amstel van Steenwijk en Prof. Ridderbos en aan alle kerken is gezonden. Hij geeft een scherpzinnige analyse van de ingebrachte bezwaren en ontzenuwt die op alleszins loffelijke wijze.

Hoewel wij hierna niet beweren, dat er nog geen brochure bij kan, kan men over deze voorlichting tevreden zijn.

Al deze uitgaven zijn tegen een lagen prijs verkrijgbaar gesteld, zoodat verwacht mag worden, dat ieder belijdend en catechiseerend lid onzer kerken ze aanschaffte.

Aan het verzoek om dezelfde stof nog eens in ons blad te verwerken, kunnen wij niet voldoen.

Het zou niet alleen den schijn hebben, alsof wij het geleverde werk, dat zoo voortreffelijk is, nog wilden verbeteren, maar tegen het belang van een doeltreffende arbeidsverdeling ingaan.

De veel en vaak ook terecht geloopte efficiency zou door ons niet worden toegepast.

Wij rekenen het tot de taak van onze wettelijke pers om bezwaren, welke na de Synode zijn opgeworpen en moeilijkheden, welke zich sinds hebben voorgedaan, onder de oogen te zien en daarover naar vermogen licht te laten schijnen.

— De spin.

De vorige week vingden wij ons artikel over „het recht van inkvisitie“ aldus aan:

„Wanneer wij zeggen, dat aan de kerk het recht van inkvisitie toekomt, zal dit misschien sommigen met verwondering vervullen.

En als wij er geen verklaring aan toevoegden, zou dit een niet onsmakelijk kluitje kunnen worden voor liberale, neutrale en schismatische pers.

Mogelijk maakt men het na de nadere verklaring er toch wel van.

Zoo iets valt nooit van te voren te bepalen. Terwijl wij dit schreven — wij willen er wel eerlijk voor uitkomen — dachten wij zeker niet in de laatste plaats aan den Kerknieuws-redacteur van de „N. R. C.“

Het „zoo zijn onze manieren“ heeft hij al te dikwijls gezongen, dan dat de deum oryan niet in onze ooren zou zijn blijven hangen.

Natuurlijk maakte hij geen melding van de enkele zinnen, hierboven aangehaald, waarmee wij ons artikel inleidden.

Die mochten eens misverstand bij zijn lezers wegnemen!

„Dan viel heel zijn boutade in het water!“

En ja hebt niet maar zoo direkt een andere bij de hand!

met de voorstelling, dat deze wereld aan den duivel zou zijn overgeleverd. Juist omgekeerd, het volk van Israël had van zijn profeten geleerd, dat de wereld in haar geheel, de wereld, als onverbreekelijke eenheid gezien, God toebehoorde. Niets kon Zijn raad breken; hoog en rustig zat Hij daar boven de wolken, en wie had Zijn wil wederstaan? Wel mocht binnen de grenzen van het geschapen leven de duivel zijn spel spelen en tot op zekere hoogte ook invloed oefenen ten kwade, maar er was toch geen sprake van, dat God hem het „regiment“ zou hebben overgelaten. Evenwel — zoo wordt dan verder geredeneerd — men is aan deze hoogstaande leer van den éénen, onweerstaanbaren God, niet trouw gebleven. Het dualisme bracht het bederf. De overtuiging groeide, dat de duivel de wereldheerscher was, de overste van deze wereld; en dat „deze wereld“ dus aan den duivel overgelaten was; hij regeerde daarin en beschikte over haar als over zijn wettig, hem toegewezen, domein. Met name in het evangelie van Johannes, zoo zegt men dan, komt deze voorstelling voor den dag; en de drie boven reeds genoemde teksten uit het Evangelie van Johannes moeten dan als bewijssplaats dienst doen. En zoo werd de weg gebaad tot dergelijke voorstellingen, die in het gnosticisme gretig ingang vonden.

Ja, men gaat nog verder, en weet hier heel precies, hoe alles in zijn werk gegaan is.

Het heet, dat we hier een kruising van perzische en griekse gedachten en ideeën moeten zien. Van perzische — want uit het Parsisme, de religie der Perzen, komt reeds de donker gekleurde, prediking van het dualisme naar u toe; er is een tegenstelling tusschen den god van het goede en dien van het kwade. En daar tegenover staan dan ook griekse invloeden — de dualistisch gedachte tegenstelling tusschen de stoffelijke en de niet-stoffelijke wereld. Daaruit zou dan ontstaan zijn die wel bij uitstek pessimistische, gnostische, wereldbeschouwing, die de wereld van beneden, de stoffelijke wereld, als verdorven beschouwde, en die ze besloten zag in de macht van demonischen wellust en ongodelijken wil tot kwaad.

Niet, dat men zeggen wil, dat het Evangelie van Johannes reeds met volle bewustheid dien kant uit wil. O neen. Het heeft alleen maar de brug geslagen, naar men meent, tot deze pessimistisch-dualistische duivelverklaring. Het Evangelie van Johannes zelf worstelde nog, naar men meent te weten — het worstelde nog met de dubbele voorstelling: die van vroeger en die van later. Het „dualisme“ van Johannes moge in de praktijk harder woorden aandurven en krasser vonnis over deze wereld vellen dan dat van Paulus, — maar als het op de theorie aankomt, dan (zoo beweren sommigen) is het veel minder belijdend en wordt lang niet zoo scherp uitgewerkt. Johannes is dan de man, die tusschen zijn verschillende, uiteenlopende „stemmingen“ geen eenheid zien kan, en die dan ook meer dualistisch voelt tegen zijn wil, dan dat hij zoo denkt met zijn wil; het waren meer de anderen, die wat in hem

De liberale Kerknieuws-redacteur ontdekt hier iets tragisch en ziet daar tragiek.

Voortus zou zeggen: krokodillentranen.

Wij werden door zijn (n.l. des liberalen Kerknieuws-redakteurs) geschrijf herinnerd aan de oude spreuk, dat waar de bij honig uit puurt, de spin venijn uitzuigt.

Gedurende heel het verloop van de kwestie-Geelkerken heeft de spin (alias Kerknieuws-redacteur „N. R. C.“) al in zijn muf en stoffig liberaal hoekje gezeten.

Telkens vloog ze op een vliegje of mugje af en zoog het leeg.

Ze is er echter niet dik en vet van geworden.

Of zonder beelddruk: de man heeft erg weinig invloed geoefend op de publieke opinie.

Hij leende zichzelf tot handlanger van den lister, maar het baatte hem niet.

Het is de vraag, of de spin wel één afgedwaald Gereformeerd vliegje in haar web heeft kunnen vangen.

De Gereformeerden zijn nog al voor de zuiverheid.

Zien zij een spin, dan grijpen zij heel gauw naar den ragebol.

Eén ding bewonderen wij in u, o spin.

Al wordt gij er mager bij, gij toont taal geduld.

Of moeten wij zeggen: een doctrinaire (spinnig) koppigheid?

Om even de spinnekopstaal te spreken: daar zit een diepe tragiek in.

Wij zouden (hoewel geen Synodaal „inkvisiteur“) willen adviseeren: zoek een ander hoekje op, arm heest.

Maar 't is waar: gij schijnt Gereformeerd bloed het liefst te lusten.

HEPP

Corrigendum. Men gelieve „fiscatie“ op blz. 262 van het vorig nummer te vervangen door „fixatie“. Naar fiscatie van het dogma ziet het er onder ons gelukkig niet uit.

H.

LITERATUUR EN KUNST.

„Helmut Harringa“.

Na onze artikelenreeks over de oorzaken der ziekelijke verschijnselen in de moderne romankunst weer tot de bespreking van nieuw-verschenen boeken overgaande, wijzen we allereerst op een uit het Duitsch vertaald roman van den laatste tijd.

nog maar als een duister vermoeden leefde, hardop geleerd en gepropageerd hebben. Bij hem zelf is het nog meer een vage schemer, een duistere dreiging van sombere gedachten, die de vreemde en den vrede willen bekampen. Nu eens gelooft hij, omdat hij het zoo „ziet“, dat de wereld heel slecht is, en dat ze aan den duivel zonder pardon is overgegeven; en dan, ja, dan komt hij onder meer tot het neerschrijven van dat radikale woord: „overste dezer wereld“. Maar later breekt weer het licht door de wolken en komt hij er weer boven op; en dan klinkt het van dezelfde „wereld“: „alzo lief heeft God „de wereld“ gehad, dat Hij zijn eeniggeboren Zoon gegeven heeft, opdat een iegelijk, die in Hem gelooft, niet verderve, maar het eeuwige leven hebbe.

Men ziet het: Johannes zelf komt er nog al genadig af; het waren meer zijn discipelen, zijn lezers, die later het bederf inbrachten in de theologie.

Maar voor ons is de kwestie toch, ook zoo, nog ernstig genoeg, om er even bij stil te staan. Want als het waar zou zijn, dat in Johannes' geest twee tegenstrijdige leerstellingen woelden en worstelden, en dat de eene voorstelling de andere wilde verdringen, dan is hij voor ons niet meer de geïnspireerde van Gods Geest; dan is Hij ook geen trouw overleveraar van Christus' woord; immers, het treft, dat juist in Christus' mond tot drie maal toe deze titel: „overste de(z)er wereld“ gelegd wordt door den evangelist; en als hijzelf nu niet klaar is met deze dingen en nog tegen zichzelf verdeeld is, kan hij dan wel op betrouwbare manier ons verhalen, wat Christus ons geleerd heeft?

Neen, wij kunnen er geen vrede mee hebben, als Johannes de evangelist, een dubbele voorstelling op zijn geest laat inwerken, die dan onverzonden en onoverwonnen strijd voert in zijn geest. Let wel, dit is heel anders dan dat in hetzelfde boek, in denzelfden bijbel, in denzelfden geest, twee parallel loopende gedachten beide tegelijk worden erkend: gedachten, die wel voor ons begrip niet te vereenigen zijn, doch die elkaar niet uitsluiten, doch juist omgekeerd: elkander aanvullen. Zoo staat het b.v. er voor in den bijbel, als hij tegelijkertijd predikt, dat wij, menschen, besloten liggen onder een volmaakt souverain bestel, dat over ons beschikte, eer wij het wisten, eer wij zelfs bestonden, en ook, dat wij voor ons doen en laten verantwoordelijk zijn. En evenzoo staat het geval, als de bijbel ons in veel andere dingen dwingt, twee dingen tegelijkertijd aan te nemen, die wij weliswaar als twee waarheden zien, maar die in God volkomen één zijn en daarom eigenlijk de keerzijde van dezelfde zaak zijn: waarheid en aanvulling-waarheid, om het eens heel gebrekkig te zeggen. — Maar zoo staat het niet in de kwestie, die ons nu bezig houdt. Het dualisme, in den boven aangegeven zin is geen aanvulling van de leer van Gods volstrekte opperheerschappij en alleen-heerschappij, maar is daarmee in openlijken strijd. Het is hier niet: het één EN het ander; maar hier geldt: het één OF het ander. En als het waar was, dat de latere lezers van Johannes' evangelie

POPULAIR-WETENSCHAPPELIJKE SCHETSEN.

Over den Satan.

(De namen.)

Overste dezer wereld.

Drie plaatsen in den bijbel zijn er, waar aan den Satan de naam „overste dezer wereld“ wordt toegekend; en alle deze 3 plaatsen komen in hetzelfde boek voor: het evangelie van Johannes. Men leze: 12:31; 16:11; 14:30.

„Overste dezer wereld“

De naam kan licht tot misverstand aanleiding geven, en zal dat zeker doen bij wie verzuimt, zich omtrent het spraakgebruik van den bijbel voortaf degelijk en nauwkeurig tot nadenken te zetten.

Immers, men is zoo licht geneigd, uit dezen naam af te leiden, dat de bijbel aan den duivel een zeer groote macht toeschrijft. Ja, men heeft gemeend, dat hij erdoor als een soort van „Jegen-god“ werd gepredikt. Een „god“ van het kwade, die als concurrent tegenover den God van het goede stond. . . . Want, werd ook niet telkens en telkens weer in de Heilige Schrift God als de Overste van de wereld voorgesteld? Immers ja? Maar als dan naast dien goeden en heiligen Koning der wereld nog een andere overste der wereld optreedt, en dan een kwade, een booze, . . . dan was daarmee toch het dualisme in den bijbel ingedragen?

Het dualisme.

Wat — in dit verband — onder dezen naam wordt verstaan, laat zich gemakkelijk vermoeden.

Onder „dualisme“ verstaat men hier de leer, niet, dat er één allesbeheerschend God is, aan wien alles onderworpen is, en zonder wiens wil zich niets kan roeren of bewegen (ook de machten, die het kwade werken, niet), maar, dat er twee oer-beginselen, twee groot-machten zijn, en dan zoo, dat de één voor den ander niet onder doet en dat de één voor den ander niet behoeft te wijken: de macht van het goede, en daartegenover die van het kwade. Deze staan dus tegenover elkander niet als soeverein en (kwadwillig) onderdaan, doch als twee goden, als god en tegen-god. Twee soevereinen — ieder in eigen kring.

En heeft het er nu niet allen schijn van, alsof ook de bijbel dit dualisme aanhangt? Den eeuwigen God, Schepper van hemel en aarde, noemt hij Koning, Oppreker van al wat leeft. Maar als hij aan den Satan gelijkvuldenden titel schenkt (overste dezer wereld), wat is dit dan anders dan een toevallen aan de dualistische gedachte?

Men heeft dan ook niet nagelaten, in deze richting te spreken. De naam „overste dezer wereld“, zoo besluit men dan, is, gezien in het licht van de vroegere bijbelische, oud-testamentische prediking, niet minder dan een soort van ketterij te achten; hij is een droevig teeken van bederf in het christelijk denken. Oorspronkelijk — zoo gelooft men — leefde, in het Jodendom nog volstrekt

In den rege de productie onze bedoel gen „leesta boeken mak

Er zijn bi worden gen letterkunde leden sprak roman van I in den gees ligt naar ons te verneder genkend me

Reeds en de Duitsche kleur is ge lijke uithe een scherpe de geweld der oorlogs natie zoo d niet weerge nog een, tro menschen e schen vertel

Het is z romankunst de belichtin oorzaakt w verhoudinge een „bezett van de vern sinds den o dan is de te tisch, fel er leen van K gelezen boe Wahnschaffe op om ver rijke hulp: met diepe d in tusschen de schaduw daar-van-daa eten, rossig-verontwaard Daatom gaat ken uit, — goede rom ligt er k voor zoove

In het dual meester-evan oog met de z lossing, dan ketterij opw duivelprediki dat daar ligt geloof te ver ming te her of, — wat o mythologisch dorven was, weer: het ge zijn openba christendom een vanzelfsp hannes' evan tusschen Chr reli“, ten slo heidenen: de kamp volbre

Wat moete

Het eenvo moet beginne len dan dadell naar van „de tweede, dat e

Wat het e kan in den b ben. Maar w gesproken w niet in aanm van God is, n en aan vernie en den val, I zij is „deze“ woordigen to kan worden als in 16:11 „deze“ werle van „de“ w „deze“ wer de een tekst worden.

Weinu, me van het begri er dan niets kunnen denket „dualisme“ dichte aan e van recht. M word, is dit ongerepte sel heit de dui bij geen were

ontdekt hier
men.
meralen Kerk
aan de onder-
nurt, de spin
kweslie-Ges-
tws-redakteur
beraal hoekje
mugje af en
geworden.
ft erg weinig
infie.
van den bus
n afgedwaald
heeft kunnen
or de zuiver-
heel gauw
spin.
t tani geduld
aire (spinn-
ken: daar zit
"inkwisiteur"
boekje op, am
meerd bloed
HEPP.
catie" op bij-
evangen door
gma ziet het
H.

oorzaken der
romankunst
rschenen, hoe-
op een uit het
laatsten tijd.

de, hardop ge-
lief is het nog
ging van som-
rede willen be-
het zoo „ziet”,
an den duivel
i, dan komt hij
adikale woorden
t weer het licht
en op: en dan
lief heeft God
oren Zoon ge-
m gelooft, met

nog al genadig
ezers, die later

zoo, nog ernstig
at als het waar
en strijdige lee-
eene voorstel-
ij voor ons niet
dan is Hij ook
oord; immers,
t drie maal toe-
gd wordt door
ar is niet deze
s, kan hij dan
t, wat Christus

hebben, als Jo-
telling op zijn
en onoverwon-
dit is heel wat
zelfden bijbel,
nde gedachten
die wel voor
die elkaar niet
der aanvullen.
s hij tegelijker-
liggen onder
ons beschikte,
n, en ook, dat
delijk zijn. En
in veel andere
aan te nemen,
n, maar die in
nlijk de keer-
n aanvulling-
te zeggen. —
e ons nu bezig-
gegeven zin is
strekke opper-
is daarmee in
in EN het an-
der. En als het
anes' evangelie

In den regel beperken we ons in deze rubriek tot de producten onzer eigene literatuur, ook omdat onze bedoeling niet is deze afdeling van ons blad een „leestafel” te doen zijn, maar voor sommige boeken maken we toch gaarne een uitzondering. Er zijn huitenlandsche romans, die uiting mogen worden geacht van bepaalde stroomingen in de letterkunde van over de grenzen (nog niet lang geleden spraken we b.v. over zoodanig boek, den roman van Peter Krasnow) of ook, die inzicht geven in den geest, die onder de menschen leeft, en het ligt naar ons inzien wel op onzen weg zulke boeken te vermelden, indien ze ten minste tot de literatuur gerekend mogen worden.

Reeds eerder wezen we er op, hoe met name de Deutsche romankunst na den oorlog hard van kleur is geworden, zeer felle en soms rauw-werkelijke uitbeelding tot karakteristiek heeft en door een scherp kritischen geest zich onderscheidt. Na de geweldige, alles-beheerschende gebeurtenissen der oorlogsjaren met hun, vooral voor de Deutsche natie zoo droeven nasleep, is de rust nog steeds niet weergekeerd in de volksziel, is er voortdurend nog een, trouwens begrijpelijke, beroering onder de menschen en ook onder hen, die van deze menschen vertellen, de romanschrijvers.

Het is zeer opmerkelijk, hoezeer de Deutsche romankunst van den laatste tijd gericht is op de belichting van de volkssellende, hetzij die veroorzaakt wordt door den voortdurend van oorlogs- verhoudingen (Gustav Freussen schreef nog pas een „bezettings-roman”) hetzij door de doorwerking van de vernielende en ontzenuwende invloeden, die sinds den oorlog het Deutsche volk verslappen. En dan is de teekening van die ellende ongekend drastisch, fel en heftig. Men herinnere zich slechts den loon van Kellermann's romans of van het veelgelezen boek van Jacob Wassermann „Christum Wahnschaffe”. Er gaat uit die boeken een schreeuw op om verbetering, om krachtige, vooral liefdevolte hulp. Striende beschuldiging wisselt er af met diepe deernis. De Schrijvers staan als ware in tusschen het in ellende wegterende volk uit de schaduw-keken der groote steden en de ver- daar-van-daan levende licht-menschen; en die uiter- sten, rossig-belicht door den vlammen-gloed hunner verontwaardiging, doen ze zien in al hun vlijming. Daarom gaat er ook iets aangrijpends van die boe- ken uit, — we spreken nu natuurlijk over de goede romans, die, welke romankunst geven — ligt er klemmende kracht in ook voor ons, die voor zooveel van die toestanden zijn bewaard ge-

in het dualisme konden overslaan, niet, omdat zij hun meester-evangelist slecht begrepen, maar omdat hijzelf nog met de zaak worstelde en niet rijp was voor de oplossing, dan is het niet hun schuld, maar de zijne, dat de ketterij opkwam. Dan is Johannes' evangelie kettische duivelprediking. En dat is nu juist het groote vraagstuk, dat daar ligt achter die poging, om Johannes' duivel- geloof te verklaren uit, of zelfs maar in overeenstem- ming te brengen met perzisch-grieksche voorstellingen, of, — wat ook gedaan is — het af te leiden uit bepaalde, mythologische voorstellingen van den „aeon”, die ver- dorven was. Want het komt telkens weer op hetzelfde neer: het gevolg van dit alles is, dat het evangelie van zijn openbaringskarakter beroofd wordt, dat tusschen christendom en heidendom de eenheid gezien wordt als een vanzelfsprekend ding, en dat straks de juist in Jo- hannes' evangelie zoo diepzinnig geteekende worsteling tus- schen Christus en den satan als „overste dezer we- relt”, ten slotte op hetzelfde neerkomt, als de mythe der heidenen: de mythe van een verlosser-heros, die zijn kamp volbrengt tegen de demonen van de diepte.

Wat moeten wij daarom over deze dingen zeggen?

Het eenvoudigste is ook hier weer het beste: men moet beginnen, te lezen, wat er staat. Twee dingen val- len dan dadelijk op: ten eerste, dat er sprake is, niet zoo maar van „de wereld”, maar van „deze” wereld; en ten tweede, dat er staat: „overste”, en niet iets anders.

Wat het eerstgenoemde betreft: het woord „wereld” kan in den bijbel zeer verschillende beteekenissen heb- ben. Maar wanneer er met nadruk van „deze” wereld gesproken wordt, dan wil dat zeggen, dat de wereld niet in aanmerking komt in zooverre zij een schepping van God is, maar zoo, als zij is verworpen en misvormd en aan vernielende machten overgegeven door de zonde en den val. De wereld is niet meer, wat zij geweest is; zij is „deze” wereld geworden, de wereld in haar tegen- woordigen toestand. En nu treft het, dat met zekerheid kan worden vastgesteld, dat zoowel in Johannes 12:31 als in 16:11 met opzet geschreven is: de overste van „deze” wereld, wel te onderscheiden van: den heerscher van „de” wereld. In hoofdstuk 14:30 is de lezing „deze” wereld niet geheel zeker; maar ook hier moet de eene tekst met den anderen vergeleken en verdaard worden.

Welnu, indien de Satan zonder verdere begrenzing van het begrip: heer van „de” wereld heette, en indien er dan niets meer van hem gezegd werd, dan zou men kunnen denken, dat Johannes overhield naar wat men het „dualisme” noemt. Dan zou nog eenigermate de ge- dachte aan een tegen-god kunnen opkomen met schijn van recht. Maar nu er van „deze” wereld gesproken wordt, is dit uitgesloten. Over de wereld, gelijk zij als ongerepte schepping uit Gods hand te voorschijn komt, heeft de duivel geen zeggenschap; bij de schepping is hij geen wereldbouwer, geen demiurg, geen co-operator

bleven en kan zoodanige lectuur zijn betoekenis voor ons hebben.

Voor al kan dat het geval zijn, als ten midden van de ellende-grauwheid en maatschappelijke ver- schimmeling, de ideale figuur oprijst, de mensch, die door de diepte heen opklimt en in ontplooiing van het belere, het hogere, dat leeft in de men- schenziel, dwars door de zwartheid heen, het licht der hoop draagt, de mensch, die voor anderen een weg baant, omdat hij voor zichzelf gestreden heeft. Zulk een figuur is immers de straks genoemde Christiaan Wahnschaffe, is de hoofdpersoon uit Stillgebauers' nieuwste verhaal, is ook Sabien uit Krasnow's historischen roman „Van de dubbele adelaar tot het roode vaandel”.

Er spreekt liefde uit de teekening van zoodanige epische gestalten, geloof ook in een betere toekomst, als de mensch weer zichzelf teruggevonden heeft en de vernieling van den hartstocht heeft opgehouden. Men krijgt soms sterk den indruk, dat de Schrijvers in zulk een figuur hun idealen gestalten geven, dat ze, wat leeft in hun ziel aan diep verlangen, aan heimwee bij de ervaring alom van in puin gezakte levensverhoudingen, uitspreken in de schepping van dien eenen mensch, die in zijn daden en woorden, zijn strijd en overwinning, zijn vallen en opstaan hun zielsgebeuren draagt.

Juist daardoor heeft de roman van deze structuur beteekenis als kunstwerk. Want de emotie leeft er in, die alle kunst stuwen moet. En als dan de tech- nische verzorging ook goed is, is zulk een boek de lezing ten zeerste waard, kan het verrijken en verdiepen.

Wat we hier, in algemeene bewoording zeiden, is alles van toepassing op den roman, dien we behandelen wilden: Helmut Harringa, door Dr Hermann Papert¹⁾.

Men behoeft de illustraties maar even aan te zien, de vignettes slechts met een enkelen blik op te nemen, om dit te gevoelen. In Helmut Har- ringa, den hoofdpersoon, is de strijder geboortseerd, de kampvechter, dien we zoo juist beschreven. Te midden van de ellende, de verwoesting, de to- tale ontredender door drankmisbruik, prostitutie, diefstal, moord, staat hij daar als de fierse eenling, die opkomt voor het recht, die den vertrapte pro- beert op te heffen en den verstootene tot zich trekt, die held. Voortdurend ontmoeten we hem in het straatgewoel der Deutsche wereldstad (Hamburg), in de achterbuurten, met hun vinze helen en stinkende kroegen, midden tusschen de ellende-

¹⁾ Uitg. N. G. Schoonderboek, Laren.

van God, maar hij is schepsel onder schepselen: geen heer van de wereld, maar een deel ervan. Slechts als de wereld „deze” wereld wordt, valt zij onder zijn heers- chappij; en, hoe ge nu ook verder denken wilt over de voorwaarden, waaronder hem die zeggenschap toege- bracht wordt, zooveel is toch reeds nu wel duidelijk dat hier van een met God, den Schepper, vergelijkbaren en tegen Hem opweyden anti-god geen sprake is. Want God is voor de wereld, boven de wereld, onafhankelijk van de wereld. Maar de overste „dezer” wereld is niet voor de wereld, omdat hij met haar geschapen is; is ook niet boven de wereld, omdat hij eerst over haar een ze- kere macht oefenen kan, als zij haar geschiedenis heeft gehad en hijzelf met haar in het proces der geschiedenis begrepen is; en hij is evenmin onafhankelijk van de wereld, want zijn gezag is gebonden aan een bepaald bestaansvorm van de wereld (het bestaan in zonde). Verandert die bestaanswijze, dan is tegelijk onder de gezagsoefening van dezen overste de grondslag weg- genomen. Ja, het is wel een „overste”; maar een overste van zeer armoedige potentie. Hij „maakt” zijn gezags- gebied niet, en „vermaakt” het ook niet: hij heeft zijn rijk niet, maar het rijk „heeft” hem. Zijn regeering is gebonden, en beperkt; en wee hem, als zijn rijk zich onder zijn handen zou veranderen; het zou onder zijn voeten wegzinken. Een vorst, die zoo „regeert”, belooft de kans, dat zijn rijk blijft staan, maar dat hij eronder wegzinkt. Ja, wat mogelijkheid is, blijkt straks werke- lijkheid. Het is een tragisch gebeuren, dat juist de drie plaatsen, waarop men gepoogd heeft, de leer van een met goddelijke sterkte bekleeden duivel als bijbelsche leer te gronden, zijn nederlaag, zijn gebondenheid be- wijzen. Hij zal „huitengeworpen worden”. Hij „heeft niets” aan den Christus. Hij „is alreede geoordeeld”... (12:31; 14:30; 16:11).

En nu in de tweede plaats: men lette er ook op, dat hier een woord staat („overste”), dat slechts van be- perkt gezag spreken wil. Het grieksche woord („archon”) is iets anders dan het andere woord in diezelfde taal: „archêgos”. In het laatste woord kan de gedachte liggen van een oorspronkelijke, eigenmachtige, op eigen initiatief rustende gezagsdaad: het is meer aanduiding van „auteur”, stichter, grondlegger, dan dat het „leider” beteekent (meer „author”, „founder”, dan „leader”; Milligan, N. T. Doc. 1913, 75). En nu komt het woord „archêgos” ook wel van den duivel voor in het N. Testa- ment en elders; maar dan steeds in verbinding met het kwaad; van het kwaad is hij de aanstichter, de grond- legger; maar niet van de wereld. Van het zóó-zijn der wereld (als „deze” wereld) kan men hem desnoods „archêgos” noemen; maar van het „zijn” der wereld niet. Dat is God alleen; en van de wedergeboorte der wereld, van geloof en bekeering, is God in Christus de „archê- gos” in het Nieuwe Testament. Dat wil dus zeggen: in Gods hand zijn de middelen en van Gods Geest en Gods Zoon zijn de krachten, die „deze” wereld uit haar ellende opheffen en uit Satans tyrannie verlossen zullen. Maar

menschen, de rauw-vloekende kerels, de schor-schel- dende wijven, en straks weer in de gerechtszaal (hij is rechter: waar we, met hem achter de groene tafel gezeten, van precies tegengeselde zijde tegen de ellende aankijken: we staan er overal en altijd tusschen, omdat de uitbeelding geweldig is en de kleur het als van laaiend vuur, maar we zien ook steeds hem boven alles uit: den strijder, die niet loslaat.

Voor alles wil dit boek propaganda voeren, pro- paganda tegen het drankmisbruik en vóór de ge- heelonthouding. Ongetwijfeld spreekt dit karakter heel sterk, zoo, dat er wel eens iets tendentieux komt in de onderdeelen; ook is de samenhang van het gebeuren niet steeds even hecht, zoodat de draad van het verhaal wel eens moeilijk te volgen is; eindelijk zijn sommige tafereelen wel wat te zeer gechargeerd (b.v. van den huisvader, die meego- lokt naar een herberg, bij een opstootje zijn vriend verdedigt tegen de politie, een agent doodt en zoo in de gevangenis komt) — Maar dit alles neemt toch de waarde van het boek niet weg en schaadt niet den invloed, dien het oefenen kan met z'n zeer positieve en moreel-sterke strekking. Er dreunt een geweldig geluid door dit boek, de krachtige stem van vermaan, die te aangrijpend wordt door de smart-kreten van den jammer, die er boven uitgillen. En, door dit karakter, is het een betoekend boek, ook voor ons volk en voor onzen tijd. De zesde druk, dien het beleefde, legt daarvan mede een klaar getuigenis af.

Uit godsdienstig oogpunt heeft het boek daaren- tegen geen waarde, al heeft het in dit opzicht wel een schijn. Als aan het aan 't slot de strek- king samenvat in de gedachte, dat men Gods meer gehoorzamen moet dan de menschen en het ge- looven bepleit, als de regeneratieve kracht voor de toekomst, maakt het den indruk ook zoo te getuigen. Maar bij nauwkeuriger beschouwen blijkt dat toch zonder waarde, ziet men, dat hier de godsdienstig- heid is van het soort, dat met het woord „religio- siteit” juist is gestempeld, gelijk dat met de groote meerderheid van dit soort van boe- ken het geval is. Er wordt b.v. gesproken over den strijd tusschen het licht en de duisternis om „het wezenlijke bestaan der wereld”. En dan lezen we dit: „Zoo breekt het licht, Gods engel, zich baan, van overwinning tot overwinning. Dat licht heeft voor het eerst gezegevierd, toen in den beginne uit den ongeregelde strijd van duistere krachten in den woesten maalstroom de wet van het ontstaan tot wording kwam. En weer heeft het licht overwonnen, toen op aarde, zoowel als op

Satan zelf kan dat niet. Hij is niet een „archêgos”, maar slechts een „archoon” van de wereld, en dan nog maar van „deze” wereld.

Een „archoon” nu behoeft volstrekt geen souverain te zijn. Hij kan wel degelijk ondergeschikte zijn. Voor- beelden, vraagt ge? Wel, Herodes de Groote had een „archoon”, een gezagvoerder in Idumaea en Gaza, maar hijzelf bleef de souverain; en de archoon mocht slechts regeren, omdat en voorzover zijn koning-lastgever het verkoos. Zoo had de stad Tiberias een raad van 600 leden, met een „archoon” aan het hoofd; maar van zelf- bestuur in den zin van souverainiteit was geen schijn of schaduw. Ook de „archonten” van Philippi waren weer rekschap verschuldigd aan het oppergezag (Hand. 16:19). In Hand. 4:26 worden de „archonten” van de „koningen” heel nadrukkelijk onderscheiden. Hoe weinig de naam „archoon” ons recht geeft, aan „goddelijke” macht te denken, leert 1 Corinthhe 2:6, 8. Daar toch worden heel gewone menschen ook „archon- ten” van „deze” (!) eeuw genoemd; en niemand zal den- ken, dat Paulus deze menschen als „goden” van het kwaad beschouwt.

Alles wijst erop, dat een „archoon” macht hebben kan, die „geleend” is, die ontvangen is, en van begin tot eind onderworpen blijft aan de beschikking van den souve- rein, die hem gebruikt. Een „archoon” kan dan ook worden aangesteld: b.v. door menschen (Hand. 7:27, 35), of door God (Hand. 7:35) of door een kring van volgelingen, die hem zedelijk overwicht toekennen (Lu- cas 14:1). Zijn macht is zoo weinig goddelijk-souverein, dat de „archonten” van „deze” wereld worden te niet gedaan, tot werkeloosheid gedoemd (1 Cor. 2:6).

De duivel heet „archoon”. Maar „despoot” (in gun- stigen zin) heet God de Heere in het visioen van het vijfde zegel, als de zielen onder het altaar zuchten en vragen, hoe lang het nog duren moet, dat de overste, de archoon, van „deze” wereld trapt op de kerk en drinkt het bloed van Gods erfgenamen. God is de alleen-heer- scher, de despoot; maar knacht, tot in alle eeuwigheid, blijft de satan. Hij ontleent zijn titel alleen hieraan, dat God de wereld met hem straft, en haar in den waan overgaf, waardoor ze met hem gemeene zaak maken wil. En zoo weinig mag men hier van een „tegen-god” spre- ken, dat zelfs van den Christus, die toch de „overste”, de „archoon” van de koningen der-aarde heet (Openb. 1:5) met nadruk verzekerd wordt, dat hij het koninkrijk eenmaal aan den Vader zal overgeven, opdat God zij alles en in allen (1 Cor. 15). Wie daaraan denkt, en weet, dat zelfs de „archoon” Christus in de Schrift aan Gods opperheerschappij onderworpen blijft, die voelt het als een onrecht, den bijbel aangedaan, wanneer zooveel gepoogd hebben, den bijbel het heidensche dualisme te laten prediken, omdat de duivel „overste dezer wereld” heette. Juist omgekeerd: God is één; de duivelen zelf gelooven dat, beter dan veel theologen; en zij sidderen (Jacobus 2:19). Bijbel en heidensche mythologie zijn twee.

K. S.

ontelbare andere dwaalsterren, die zich in vliegende vaart om andere zonnen wentelen, het leven ontstond. Gezegevierd ook op onze planeet, toen in de worsteling met den bittersten nood uit het diep de mensch zich ontwikkelde; gezegevierd, toen hoog in het Noorden de ijstijd den Germaan schiep. Het heeft zijn allergrootste overwinning op deze aarde behaald, toen in het oosten de ware held van het licht, Jezus Christus, het woord der liefde leerde. Nog eenmaal heeft het overwonnen, toen Luther de krachten van het Noorden bevrijdde, toen aan Englands kust de Spaansche Armada verging en Gustaaf Adolf de klauwen brak, die de duisternis gesmeed had voor de zonen van het licht. En steeds verder zal het worstelen en zegevieren tot in eeuwigheid.

Een voorbeeld als dit is voldoende, om te bewijzen, dat het godsdienstig element van dit boek zonder eenige betekenissen is. We staan hier voor de gewone begripsverwarring van den modernen roman, (men lette eens op de details van dit stuk) en voor een der vele zonderlinge effecten, waarover we pas in den breede hebben gesproken. Als niet deze schijn-glans over het geheel was gelegd, zou het beeld zeker aan kracht gewonnen hebben.

Overigens spreken we gaarna onze waardeering uit voor dit boek. Het heeft een positieve bedoeling, heeft ook een lijn, en, bij alle felheid van kleur, is het toch nimmer sensueel. Integendeel, de zonde staat grimmig-zwart van vale ellende in deze bladzijden voor ons. Natuurlijk is 't verhaal niet voor te jonge menschen, en dus geen huiskamerlectuur. Voor hen ligt ook in de „religiositeit“ iets zeer bedenkelijks. Voor anderen echter kan het boek iets zijn en in 't bijzonder voor hen, die Helmut Harring's strijd tegen het drankmisbruik voeren. Want artistiek is deze roman zeker, maar propagandistisch toch in de allereerste plaats.

C. T.

UIT DE BUITENLANDSCHE KERKEN.

Pers-stemmen.

Dr Gunning en de „Gemeenschapsbeweging“.

Over de „Gemeenschapsbeweging“ in Duitschland wordt nog steeds verschillend geoordeeld. Sommigen letten uitsluitend op haar excessen (buitensporigheden). Anderen meenen, dat ze een heilzame reactie is tegen de dorheid en doodsheid, welke vele Duitse kerken tot een kerkhof, zij het ook met bloemen versierd en met mauveus verrijkt, maakt.

Dr J. H. Gunning J.Hz. heeft een reis gemaakt naar Wurtemberg, het centrum der „Gemeenschapsbeweging“. In „Stemmen des Tijds“ verhaalt hij van een der leiders der beweging, Friedrich Stanger van Möttlingen.

Eerst vergelijkt hij hem met Blumhardt, den profet dezer beweging.

Toen de roem van Blumhardt als man des gebeds, die voor honderden zieken naar lichaam en geest het middel ter genezing werd, tot ver buiten de grenzen van zijn gemeente en van zijn land was doorgedrongen, stroomden velen naar Möttlingen, precies zooals het tegenwoordig weer geschiedt. De toestanden op economisch, sociaal en politiek gebied zijn veranderd, en er is een ontzaglijk groot verschil tusschen den fijn-beschaafden, algemeen-ontwikkelden Blumhardt en den ongeletterden, weinig-ontwikkelden, in den grond kinderlijken Stanger — maar God is De-zelfde gebleven, en Hij, die zich Zijne verschillende instrumenten weet te kiezen om Zijne wonderen van genade en ontferming onder de menschen te verrichten, doet ook in onze dagen groote dingen door den onaanzienlijken „Friederich van Möttlingen“.

En dan over Friedrich Stanger:

Friedrich Stanger werd den 5den Februari 1855 in een armzalig huisje te Möttlingen geboren. Het staat er nog, maar is onbewoond en ook onbewoonbaar; het dreigt ineen te storten en ik hoop maar dat zijne verdeders het niet zullen aankopen om er een soort bedevaartspreekje van te gaan maken, wanneer de oude man er niet meer wezen zal. Zij doen reeds bij zijn leven veel te veel aan afgoderij met zijn persoon.

Zijn vader was een dronkaard, die in delirium gestorven is en „Friederle“ hoorde thuis nooit anders dan schimpen en schelden op de „fijne“ Stundisten. Als jongen van elf jaar had hij een poosje nog al indrukken van deze pietisten, maar na zijn kerkelijke aanneming, die in Duitschland gewoonlijk op het 13e, 14e jaar plaats grijpt, keerde hij beslist zich van alle godsavrucht af. Hij werkte een tijdlang op een der talrijke goudsmidsfabrieken van 'naburige Pforzheim, kwam daarna in dienst bij een paardenhandelaar en ontwikkelde zich meer en meer tot een goddeloos spotter en een woesten dronkaard. Een 25 Liter bier kon hij op één dag plaats bezorgen in een maag, zooals alleen Duitschers dien onder dagelijksche „oefening“ kunnen verkrijgen, maar toch ook daár te lande niet straffeloos. In zijn logge, jichtige, waterzuchtige lichaam en in zijn verzwakte hersenen, die hem veel denken en alle studeeren onmogelijk maken, draagt hij tot op dit oogenblik de gevolgen van erfelijke belasting en persoonlijke zonde.

Zijn leven, evenals dat van John Bunyan en zoo menig ander kind van God, was een voortdurend worstelen om vrij te worden van Satans slaven dienst en van zich-verzetten tegen de roepstemmen Gods. Ook na zijn huwelijk, in 1881 met een vrouw gesloten, die evenmin als hij den Heere kende, bleef hij drinken en

zwetsen tegen de vromen, maar de genade liet hem niet los. Af en toe had hij een diep gevoel van ellende en riep hij tot God; gezichten en visioenen van allerlei aard vielen hem ten deel, aan roepstemmen tot bekeerling ontbrak het hem niet, en eindelijk moest ook dit harde hart breken onder de liefde van Christus, die al zoo lang hem gezocht had. Hoe vaak had hij verlangd naar de hulp van een waarachtigen Christen, die hem helpen kon! Ook zijne geschiedenis is weer een aanmaning te meer tot allen, die God vrezen, om toch voor Hem te komen en de hand te bieden aan dezulken, die wankelen ten doode. Wie door Jezus gevonden is, moet anderen helpen om Hem te vinden. Gered om te redden!

Zoodra hij zich tot den levenden God bekeerd had, ging de drank er aan en richtte zich zijn medelijdend hart (want dat had hij) tot de diepst-gezonkenen. Straat-arm en nog bovendien zuchtend onder allerlei schuld, zocht hij in een étuisfabriek een stuk brood te verdienen, maar zijn toenemende licht maakte het hem onmogelijk daar te blijven. Lichamelijk was hij een wrak, een toonbeeld van ellende, maar al aanstands werd deze ziekelijke man door den Heer gebruikt om zieken te genezen. Hij heeft onmiskenbaar van God de gave der gezondmaking gekregen. Evenals Blumhardt zijn er velen, voor wie hij het middel is geworden tot geestelijke en lichamelijke genezing.

Het oordeel van Dr Gunning over deze beweging en haar profet is zeer mild, hoewel hij het oog niet sluit voor het onbehulpens en gebrekkige in beide.

Naar ons gevoelen ligt er in deze beweging meer ongezonds, dan Dr Gunning erin heeft ontdekt.

Wij zouden niet durven beweren, dat het zogenaamde charisma der gezondmaking niets anders dan een vorm van suggestie is, ofschoon wij ons kunnen voorstellen, dat iemand redeneert: of ik door suggestie of door medicijnen gezond word is mij hetzelfde en wij aan den anderen kant meenen, dat gebed en geloof in lijden van krankheid bij ons tijdens krankheid een veel te geringe plaats innemen en hun kracht tot lichamelijke genezing door onze overdreven nuchterheid en ons alles willend begripen intellectualisme wordt onderschat.

Dan — die genezings„wonderen“ zijn voor ons het voornaamste niet in de „gemeenschapsbeweging“.

Het komt aan op de hogere geestelijke factoren, welke daarin werken. Daaromtrent zijn onze inlichtingen nog te schaarsch om ons aan een definitief oordeel te wagen. Men zou ter plaatse een onderzoek moeten instellen. Wel geloof ik, dat we hierop mogen toepassen: verderf het niet, want er ligt een zegen in. Een zegen voor Duitschland althans.

PERS-SCHOUW.

De letter van artikel 79.

Ten vervolge op wat we in deze rubriek eindelijk met betrekking tot de toepassing van de kerkorde (speciaal art. 79) in het conflict-Geelkerken, geven we hier een uitspraak van prof. Bouwman in „De Bazuin“:

Het tweede bezwaar is, dat de kerkeraadsleden zijn afgezet door de Synode. Dat lichaam was geheel onbevoegd, zoo zegt men. De ouderlingen en diakenen zijn gekozen door de gemeente, en alleen de gemeente bezit het recht om ook de ontrouwen af te zetten. En bovendien, Art. 79 der kerkordening zegt duidelijk, dat „de ouderlingen en diakenen (erst) door het voorgaand oordeel des kerkeraads derzelven en de naastgelegen gemeente in hunnen dienst geschorst of daarvan afgezet worden“. Naar de letter van Art. 79 moeten dus, zoo zegt men, de ouderlingen en diakenen niet door een synode, maar door den plaatselijken kerkeraad met behulp van den genabuurden kerkeraad zoo noodig worden geschorst of afgezet, en wanneer de synode zulks doet is dat een overschrijding van haar macht.

Zooals wij vroeger dit reeds meer breedvoerig hebben uiteengezet berust deze gedachte op misverstand. Immers Art. 79 kon in het gegeven geval niet zonder meer naar de letter worden toegepast. De kerkeraad van Amsterdam-Zuid kon in deze zaak niet optreden, omdat hij in meerderheid schismatiek geworden was. Naar de eerste rechtsbeginselen kan iemand, die aangeklaagd wordt, niet over zich zelf een oordeel vellen, maar moet het oordeel van den bevoegden rechter over zich laten gaan. En omdat de plaatselijke kerkeraad uitgeschakeld was kon ook de genabuurde kerk niet mede optreden, en was het noodig, dat het kerkverband als rechter optrad. Het getrouw gebleven deel der gemeente kon ook niet handelend optreden, vóór over den bestaanden kerkeraad een oordeel was uitgesproken. Zij moeten het gezag van den kerkeraad erkennen zoolang de kerkeraad kerkeraad is. Daarom moesten de kerken in meerdere vergadering, die groepen zijn te waken voor de rechten der gemeente en de handhaving van de verordeningen Gods, een uitspraak doen over de houding der zich verzettende ouderlingen en diakenen, vóór de gemeente kon optreden om te handelen over de rechte instellende der kerk.

Over Exegese en Historie.

Dr H. W. v. d. Vaart Smit heeft in „Geref. Theol. Tijdschrift“ een artikel geschreven, waarin hij tegen de Geelkerken de uitspraak van de synode van Assen, juist om haar wetenschappelijke waarde, verdedigt.

Eerst heeft hij het o.m. over de kwestie, of, en in hoeverre de exegese „vrij“ moet zijn; men herinnert zich, dat de Geelkerken om de vrijheid van exegese beweert gestreden te hebben tegen Assen. Dr v. d. V. S. merkt op:

Daarom is er een zekere vrijheid van exegese noodig

en mogelijk, een vrijheid die een concessie is aan de gebrekkigheid van ons inzicht.

Maar deze vrijheid is toch maar zeer betrekkelijk. Vooreerst staat niemand op zichzelf en behoeft niemand op zichzelf te slaan. Niemand onzer begint voor het eerst met de exegese van eenige plaats der Schrift. Wij hebben de plicht Christelijk-historisch of liever historisch-Christelijk te zijn in de exegese der Heilige Schrift. Er is een traditie, die gegrond is op en voortvloeit uit de Schrift. En dit geldt te sterker waar deze traditie, deze geschiedenis van dogma en exegese, vol is van het getuigenis van den Heiligen Geest. Het geloof, hetwelk ook insluit het geloof in den Heiligen Geest, verplicht en leidt trouwens vanzelf tot historischen zin. Er ligt in de vruchten der historie een zekere objectiviteit, die de subjectiviteit bindt en haar vrijheid leidt.

Nader op dien eisch tot vrijmaking der exegese ingaande, herinnert dr v. d. V. S. aan wat dr Severijns zeide, toen deze opmerkte:

„Inderdaad heeft de Geelkerken noch eenig beslist geloofstandpunt verdedigd tegenover de belijdenis der Gereformeerde kerken noch een welgeargumenteerd wetenschappelijk inzicht ontwikkeld, dat eenig nieuw licht kon werpen op het theologisch terrein en op zich zelf onderwerp van beschouwing kon zijn, zelfs niet op het punt in kwestie, de exegese van Genesis 2 en 3.“

Hieraan knoopt dr v. d. V. S. deze nuchtere, en daarom juist scherpe opmerking vast:

Inderdaad, het is onbegrijpelijk, hoe iemand als de Geelkerken zijn levenspositie en nog meer eigen levensarbeid alsmede de rust van de heele kerkelijke wereld wagen kon en wagen wilde voor iets, dat op zichzelf toch zoo volkomen inhoudloos is als de eisch der vrijheid (voor wie? en waartoe?) om disputabel te stellen of de boom der kennis des goeds en des kwaads, de boom des levens en de slang met haar spreken zintuigelijk waarneembare realiteiten waren. Hoe verder men van deze historie af zal staan, hoe onbegrijpelijker 't worden zal, althans indien men alleen let op den inhoud van de gepubliceerde stukken. Voor zichzelf begeerde de Geelkerken deze vrijheid niet. Hij had immers geen enkel (geloofs-)bezwaar tegen de gangbare opvatting en een andere exegese had hij niet, gelijk hij verklaarde. Hij vroeg die vrijheid in het algemeen. Maar voor wie ter wereld vroeg hij die vrijheid dan? Voor niemand, die ze vroeg. Het is een anomalie.

Vervolgens vraagt dr v. d. V. S.: ging het echter wel waarlijk voor of tegen de vrijheid van exegese? Hij schaaft zich onvoorwaardelijk aan de zijde van hen, die deze bewering onwaar achten:

Dan dient eerst opgemerkt te worden, dat om vrijheid der exegese gevraagd werd, doch dat hier niet de exegese en niet de vrijheid van exegese in geding was. Ging het werkelijk om vrijheid van exegese, zoo zou er een andere exegese geweest zijn, die eerst vanzelf en zonder strijd op grond van de Schrift zich aanbood en die daarna dan wellicht wel in strijd zou kunnen gekomen zijn met andere opvattingen doch dan eenerzijds dien strijd ook waard geweest zou zijn en anderzijds nooit zulk een strijd gewekt zou hebben. Een werkelijke exegese heeft nog steeds ontmoet en zal steeds ontmoeten een werkelijke vrijheid van exegese. En ook, voor een werkelijke exegetische kwestie heeft niemand zijn levensstaak en levensarbeid veil. Bij de exegese kan men 't immers goed, maar men kan 't ook mis hebben. En dit bewustzijn doet hij voor liefde voor een eigen vinding op exegetisch gebied, toch steeds de mogelijkheid stellen, dat een andere exegese beter is en hij bestudeering zich als het bewijst. De exegese heeft geen martelaars.

Dat hier dan ook van iets anders dan van exegese en vrijheid van exegese sprake was, heeft dr Geelkerken zelf gevoeld en uitgesproken, toen hij de zoo de aandacht trekkende woorden (als ondertitel van een zijner brochures, 1926) lanceerde: „mechanische binding of organische vrijheid“. Deze als leuze pakkende woorden worden hier immers in geheel anderen zin gebruikt, dan in de theologie, welke van mechanische en organische inspiratie spreekt. „Mechanische binding of organische vrijheid“, hoe zeer ook in klank gelijkende op de terminologie aangaande de inspiratie, duidt bij dr Geelkerken aan, dat hij niet mechanisch gebonden wil zijn aan de „traditionele opvatting“ der geschiedenis van den val des menschen, doch tegenover deze opvatting organisch vrij wil zijn. Hiermee zijn wij natuurlijk buiten het terrein der exegese gekomen en staan wij in plaats van op het terrein der vrijheid van de exegese, op het terrein van de wereldbeschouwing en levenshouding.

Wat dan de kwestie wel was, zegt dr v. d. V. S. aldus:

En hiermee komen we tot de conclusie, dat dr Geelkerken vraag om vrijheid van exegese, eigenlijk en in den waren zin een vraag om vrijheid was tot een andere historie-opvatting, vraag om vrijheid ten opzichte van de eenige Schriftuurlijke historie-opvatting.

Dat dan ook de synode aan de vrijheid, zooals een wezenlijk gereformeerd mensch ze begeert, ook maar een stroobreed in den weg legde, ontken de auteur aldus:

Gelukkig sneed de synode de vrijheid om de geschiedenis der Schrift tot ideeële werkelijkheid te verlichtigen, resoluut af. Er was ook niet anders te verwachten. En het mocht niet anders. Ging hier de deur tot zulk een vrijheid open, dan was in beginsel openbaring en Schrift vereenzelvigd, dan was er geen openbaring in de geschiedenis, geen historische openbaring meer, dan zou eigenlijk het begrip openbaring zelf in pantheïstischen, monistischen zin aangetast worden zijn en ging het den weg op, die in de filosofie van Kant naar Hegel en verder heeft geleid.

Natuurlijk, niet vermen met bewijs anderen kan zeggen, dat en onderscheid niet met zijn historische.

De vrijheid uitspraak. Volstrekt. Het antwoord de vrijheid zelfde is.

Tot zoover kerken. In het ja, die in, of anderen Philaethes gint midden.

Een nieuw ik begrijp de besluiten Gereformeerde hebben noch Exegese niet geen Exegese boomen v.

Maar hoe geleerd, da theolog v.

Tot op z absolut-vri per zegt: kenmerk v onwedergel bij de exek karakter. in de bedo gen Geest) overgelaten lige Schrift met de uits Dr Kuypér aan op de die haar it dit: „De 8 wetenschap schap tijdel tigen tact.

Kwesties al Het is daary „leeuw. Kb.“

Maar ho spoedig mo al moeten welke voor kerken van den naam geestelijke van deze v voorgrond heffige syn niet-meer „sine ira“.

We moeten mogelijk bij kerken a meenen, dat schap onze lannen of nog altijd.

Want indie handeld, afge die dr G. te synode daart over Genesis wijze zijn gev Om nog even komen, deze en ander op, opvatting van hebben gehac exegetische g opvatten dan zegt dr v. v.

In de den Schrift klan bedoeld en nergens ste dagen ook weest zijn.

Nu, indie uitgemaakt, om eeniger ting aan te op een qua kwestie va welk terrein der evoluti agnosticism De quae indien het e alleen. En v zijn, dat his ken het or in Genesis. bijv. 12 ur wonder blij en wordt door een king verklar zonder een derd.